Sanat&Tasarım Dergisi, 12 (1), 2022: 169-190

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SINIF ALGISI VE MEMNUNİYETLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: TRABZON BEDRİ RAHMİ EYÜBOĞLU İLKOKULU ÖRNEĞİ

Arş. Gör. İmran Kavaz Altun*
Prof. Dr. Tülay Zorlu**

Özet: Bu çalışma; öğrencilerin eğitim gördükleri mevcut sınıfların tasarımında mekânsal algıyı etkileyen fiziksel faktörlerin düşünülmediği ve öğrencilerin gelişim ve performanslarına olumlu katkı verecek şekilde tasarlanmadığı varsayımına temellendirilmiş olup çalışmanın amacı, 7 -10 yaş grubu çocukların sınıflarına dair mekânsal algılarında yer eden fiziksel özellikleri ve bu fiziksel özelliklere ilişkin memnuniyetlerini belirlemektir. Çalışma iki aşamalı kurgulanmış olup ilk aşamada Trabzon ilinde yer alan bir ilkokulun sınıflarında mevcut duruma ilişkin yerinde tespit çalışması yapılmış, ikinci aşamada ise rastlantısal olarak seçilen 205 öğrenciyle yüz yüze planlı görüşme gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Analizler sonucunda öğrencilerin okullarında en sevdikleri mekânın sınıfları olduğu, sınıfların, öğrencilerin algılarında yer eden, onlar için önemli bir mekân olduğu doğrulanmıştır. Öğrencilerin kendi sınıflarına dair anlatımları ile hayallerindeki sınıfa dair anlatımları bir arada değerlendirildiğinde, sınıflardaki mobilyaların öğrencilerin akıllarında en çok yer eden öğe olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin algısında sınıf mekânının etkisi, mekândaki mimari yapı elemanları (duvar, kapı, zemin rengi vb.) ile mekânda yer alan mobilyaların fiziksel özelliklerinde (renk, doku, form, boyut vb.) özellikle belirgin hale gelmiştir. Çocukların sınıflarına dair anlatım ve ifadelerinde bu unsurlar yoğun bir şekilde yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul Öğrencileri, Sınıf Algısı, Memnuniyet, Mekânsal Algı.

Geliş Tarihi: 04.05.2021 Kabul Tarihi: 06.12.2021 Makale Türü: Araştırma Makalesi

*Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye, imrankavaz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8320-3396
**Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bilim Dalı, Trabzon/Türkiye, zorlutulay@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5096-7146

Sanat&Tasarım Dergisi, 12 (1), 2022: 169-190

A RESEARCH ON CLASSROOM PERCEPTION AND SATISFACTION OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS: THE CASE OF BEDRI RAHMI EYUBOGLU ELEMENTARY SCHOOL IN TRABZON

Res. Asst. İmran Kavaz Altun*
Prof. Dr. Tülay Zorlu**

Abstract: This study was based on the assumption that physical factors affecting spatial perception have not been considered in the design of current classrooms where students are educated and have not been designed to contribute positively to the development and performance of students, so the goal of the study is to determine the physical characteristics in the spatial perception of the classroom of children aged 7-10 and their satisfaction with these physical characteristics. The study was set up in two stages, with an on-site detection study of the current situation in the classrooms of an elementary school located in the province of Trabzon in the first stage, while in the second stage, a planned face-to-face interview was conducted with 205 randomly selected students and the obtained data were analyzed in the SPSS software. As a result of the analysis, it was confirmed that students' favorite places in their schools are their classrooms, and a classroom is an important pl+ace for students in their perceptions. When students' narratives of their classrooms and narratives of the classrooms of their dreams were evaluated together, it was determined that the furniture in the classrooms was the most rememberable item for the students. The impact of classroom space in students' perception has become particularly evident with the physical properties (color, configuration, form, size, etc.) of the architectural building materials (wall, door, floor color, etc.) and the furniture in the space. These materials have been heavily contained in the children's narrative and expression about their classrooms.

Keywords: Elementary School Students, Class Perception, Satisfaction, Spatial Perception.

Received Date: 04.05.2021 Accepted Date: 06.12.2021 Article Types:Research Article

*Hacettepe University, Interior Architecture and Environmental Design, Ankara/Turkey , imrankavaz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8320-3396
**Karadeniz Technical University, Department of Interior Architecture, Trabzon/Turkey, zorlutulay@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5096-7146

1. GİRİŞ

Mekânsal algının temeli çocukluk dönemine dayanır. Bireyin algısal gelişimi, çocukluk döneminde deneyimlediği mekânlar ile yakından ilişkilidir. Çocuklar uyarıcı bakımından zengin, keşfedebilecekleri, test edip geri dönüş alabilecekleri ve içerisinde özgür olabilecekleri çevrelere ihtiyaç duyarlar (Moore, 1987). Özellikle etkin kullanıcılarını çocukların oluşturduğu, eğitim yapıları ve sınıflarda çocukların fiziksel, psikolojik, algısal ve bilişsel özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Bu bağlamda eğitim yapıları ayrı bir öneme sahiptir.

Renk, doku, boyut, form, malzeme özellikleri ve mobilyalar gibi sınıfların mekânsal algısında etkili fiziksel faktörler, çocukların algısal bilişsel gelişiminde olduğu gibi öğrenme performansı üzerinde de etkilidir. Son yıllarda yapılan çalışmalar eğitim mekanlarındaki fiziksel özelliklerin doğrudan ya da dolaylı olarak öğrencinin başarısını etkilediğini gözler önüne sermiştir (Herbert;1998; Duke, 1998; Grubaugh ve Houston, 1990; Eccles vd., 1991; Lackney, 1999, Lyons,2001; Edward, 2006; Vandier, 2011). Bu çalışmaların sonuçlarına göre sınıflarda mekânı oluşturan fiziksel öğelerin bilinçli ve doğru kullanımı ile çocuğun derse odaklanması ve adaptasyonunu kolaylaştırılarak öğrenme verimliliğini desteklemek mümkündür. Ayrıca davet edici sınıf ortamı öğrencilerin derslere istekli ve düzenli katılımını sağlarken dolaylı olarak da akademik başarılarını yükseltebilmektedir (Duke, 1998: 21). Konuyla ilgili olarak Akpınar (2014), fiziki ve kültürel anlamda gerekli donanıma sahip eğitim yapılarının kimlik ve kişilik oluşturmada öğrencilere sağlayacağı deneyimler ile onların daha özgüvenli, entelektüel, duygusal, estetik açıdan gelişkin ve doğru düşünen bireyler olarak yetişmesinde destek verebileceğini ifade etmektedir. Sabuncuoğlu ve Tüz (2001)'ün görüşüne göre öğrenme ortamının fiziki şartları, öğrencilerin aktivitelerine uygun, sosyalleşmesini destekleyen, işbirliği içinde çalışmalarına fırsat sunan, oyun oynamalarına imkân tanıyan, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını artıran özelliklere sahip olmalıdır. Ayrıca araştırmacılar okullardaki iç mekân tasarımında, mekânı kullanacak öğrencilerin psikolojik özelliklerinin ve beklentilerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001:175).

Bu bağlamda sınıfların fiziksel özelliklerinin önemi ve bu mekânların tasarımında çocukların algı ve gereksinimlerinin göz önünde bulundurulmasının gerekliliği açıktır. Bu çalışma; öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfların tasarımında mekânsal algıyı etkileyen fiziksel faktörlerin düşünülmediği ve öğrencilerin gelişim ve performanslarına olumlu katkı edecek şekilde tasarlanmadığı varsayımına temellendirilmiş olup çalışmanın temel amacı, 7 -10 yaş grubu çocukların sınıflarına dair mekânsal algılarında yer eden fiziksel özellikleri ve bu fiziksel özelliklere ilişkin memnuniyetlerini belirlemektir. Çalışmada, alan çalışması kapsamında yapılan tespit ve görüşmelerden elde edilen verilerle ilkokul dönemi çocuklarının sınıflarına ilişkin değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Mevcut sınıfların çocukların algılarındaki yeri, algılarında yer eden unsurlar ve öğrencilerin sınıfların fiziksel özelliklerine ilişkin memnuniyet durumları irdelenmektedir. Çalışmanın yöntemine geçilmeden önce çalışma bulgularıyla ilişki kurulabilmesi adına mekân algısını etkileyen fiziksel faktörlerden kısaca bahsedilip sınıf mekânında bu faktörlerin bilinçli kullanımının mekân algısını nasıl değiştirebileceğine değinilecektir.

2. MEKÂNSAL ALGIYI ETKİLEYEN FİZİKSEL FAKTÖRLER

Mekânın karakterini ve görsel kalitesini anlatmada mekân algısını etkileyen fiziksel faktörler ön plandadır. Bir mekânın insanı

etkileyip hafızasına kazınmasını sağlayan, fiziksel faktörlerdir (Aydınlı, 1986). Mekân algısında rol oynayan fiziksel faktörler; mekânın formu, rengi, dokusal özellikleri, mekândaki ışık ve mekânın boyutsal özellikleri (ölçek) gibi mekân tasarımına yön veren öğelerdir. Bu öğelerde yapılacak değişikliklerle mekâna yeni anlamlar ve etkiler kazandırmak mümkündür. Mekânların kullanıcı açısından işlevsel, konforlu, verimli ve etkili kılınması bu tasarım öğelerinin ne denli doğru kullanıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle mekânsal tasarım öğelerinin algısal ve duyusal etkinleri iyi bilinmelidir (Aydınlı, 1986).

2.1. Renk

Mekândaki renkler öğrencilerin psikolojilerinde, algı, biliş ve davranışları üzerinde etkilidir. Renklerin fizyolojik ve psikolojik etkileri (beyin dalgalarını, sinir sistemi fonksiyonlarını, hormonel aktiviteleri etkilemekte; duygusal ve estetik değerleri uyarmakta; diğer duyuların uyarılmasını sağlamaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda mekân algısındaki önemi ortadadır (Çanakçıoğlu, 2012: 29). Renkler sınıflarda bilinçli kullanıldığı takdirde, hem işlevsel (psikolojik ve illüzyon etkisi) hem estetik hem de simgesel bağlamda mekân algısını yönlendirme özelliğine sahiptirler. İşlevsel olarak; fonksiyonları birbirinden ayırma, ölçeği vurgulama, yön bulma, güvenlik, istenilen bölümleri daha vurgulu hale getirme, biçim ve malzemeye dikkat çekme vb. durumlarda renklerden faydalanılabilir (Olds 1989 akt Read,1999).

Sınıflarda rengin psikolojik ve illüzyon etkileri de önemlidir. Rengin mekân algısındaki psikolojik etkisi kullanıcı üzerinde yarattığı duygu çeşitlenmesidir. Rengin psikolojik etkisi ile mekânda dinamik ya da durağan, sıcak ya da soğuk bir etki yaratılabilir. Mekânda kullanılan bazı renkler birey üzerinde heyecanı ve farklı duyguları harekete geçirirken bazı renkler ise sakinlik, huzur gibi hisleri doğurur. Genel olarak bakıldığında; sınıfların eğitim faaliyetlerinin görüldüğü sakinleştirici, dikkat arttırıcı mekânlar olması beklenir. Fakat burada kullanıcı kitlesinin yaş aralığı önem kazanır. Pedagog Rudolf Steiner ilkokullardaki çocukların ilgileri çok çabuk ve kolay dağıldığı için sınıflarda sıcak ve canlı renklerin kullanımını önerirken, yaş ilerledikçe daha pastel tonların tercih edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Faulkner, 1972; akt. Barker, 1982). Sınıf içerisinde kullanılan rengin öğrenciler üzerinde uyandıracağı bir diğer psikolojik etki ise mekânda geçirilen süre algısını değiştirebilir olmasıdır. Bilinçli ve doğru renk kullanımı ile mekânda geçirilen sürenin daha uzun ya da kısa hissedilmesi sağlanabilir.

Rengin mekân algısında yarattığı bir diğer etki olan illüzyon etkisiyle ise sınıfların olduklarından daha küçük ya da daha büyük algılanmasını sağlama, mekanı tanımlama, bütünleştirme ya da parçalama gerçekleştirilebilir. Örneğin açık renklerin kullanımı mekânı olduğundan daha geniş algılatırken, koyu renkler daha küçük algılatır (Ramussen, 1994; Michel, 1996; Gezer, 2012: 3). Sınıfın mekânsal boyutuna göre doğru renk seçimiyle çocukların hem ferah hem de samimi hissedecekleri bir ortamda eğitim görmeleri sağlanabilir.

2.2. Doku

Mekân içerisinde doku, mekânı meydana getiren öğelerin, kullanılan malzemelerin üç boyutlu bileşimidir. Mekânı oluşturan yüzeylerin dokuları, mekânı anlatan hem görsel hem de dokunsal unsurlardandır.

Dokunun mekânsal algıda psikolojik, illüzyon, estetik ve işlevsel etkileri vardır. Birçok araştırma dokusal özelliklerin mekânda daha sert, yumuşak, ağır, soğuk ya da sıcak etkiler yaratarak mekân algısını psikolojik yönden etkilediğini göstermektedir. Sınıf içerisindeki yüzeylerde yumuşak doku türleri kullanılarak çocuğun algısında rahat, sıcak ve samimi bir

sınıf atmosferi yaratılabilir. Bunun yanında sınıf içerisinde farklı doku türleri bir arada kullanılarak fonksiyonları birbirinden ayırma, istenilen yüzeyleri daha vurgulu hale getirme ve öne çıkarma gibi işlevsel etkiler sağlanabilir.

Dokunun mekân içerisindeki bir diğer etkisi ise yüzey malzeme dokusunun sıklığı-seyrekliği, ışıklılığı-ışıksızlığı, doluluğu-boşluğu, yoğunluğu-hafifliği gibi özellikleri ile mekân içerisinde uzaklık ve yakınlık ilişkilerini güçlendirip, mekânı yeniden boyutlandırarak illüzyon etkisi yaratmasıdır (Aksugür ve Ertürk, 1979; Porter, 1979; Güngör,2005; Gezer, 2012: 5). Örneğin tavan yüzeyinde sert dokunun kullanımı mekân yüksekliğini olduğundan daha az algılatırken, yumuşak dokular ise tam tersi bir etki yapar. Sert doku yan duvarlarda ise mekân daha dar, karşı yüzeyde ise mekân daha az derin algılanır (Güngör, 2005; Hall, 1966).

Dokunun çocuğun algısal gelişimi ve öğrenme verimliliği üzerinde etkili olduğuna dair birçok araştırmacı hemfikirdir. Prescott ve David, fiziksel çevre donanımı ve malzemeleri ile çocuklar üzerinde duyusal uyarım sağlanıp algının olumlu yönde gelişeceğini savunur (Gür, 2001). Montagu, çocuklar için tasarlanan çevrelerde ve çevresel donatı olarak kullanılan malzemelerde en fazla ihmal edilen duyunun dokunma duyusu olduğunu ifade ederken Montessori (2008) ise çocuğun öğrenme sürecinde dokunun etkili bir öğe olduğunu ve çocuğu sarmalayan mekân bileşenlerinin çocuğun konsantrasyonunu bozmaması adına doğal dokular kullanılarak tasarlanması gerektiğini vurgular. Olds ve Weinstein (1987) de çevredeki dokusal çeşitliliğin ve yüzeylerdeki dokunsal duyusal uyarım kaynağı sunan malzemelerin zengin bir bilgi kaynağı olduğuna değinir (akt. Berris ve Miller, 201: 3). Çanakçıoğlu (2012) da çocukların mekânda farklı doku türlerinde zengin uyarıcıları deneyimlemeleri sağlanması gerektiğini vurgular.

2.3. Işık

Mekânın görsel olarak algılanmasında ışığın önemli bir etkisi vardır. Okuma, yazma gibi eğitim etkinliklerinin ağırlıkta olduğu sınıflarda görsel konfor koşullarının sağlanması daha büyük önem taşımaktadır. Kullanıcılarının büyük bölümü gelişme çağındaki öğrenciler olan ilkokul sınıflarında öğrencilerin göz sağlığının korunması, görsel performanslarının arttırılması, öğrenme verimliliğinin üst düzeyde tutulması ve psikolojik açıdan da çevrelerinden hoşnut olabilmeleri için doğru ışık ve yeterli aydınlık seviyesinin sağlanması önemlidir (Yener vd., 2009: 106). Sınıflarda hem doğal hem de yapay ışık kullanılmaktadır. Farklı boşluklarla mekâna alınan doğal ışık mekânı aydınlatma işlevinin yanı sıra mekânın algısında psikolojik, estetik, simgesel etkiler yaratır (Doğrusoy, 2001; Turgay ve Altuncu; 2011: 169).

Sınıflarda mümkün olduğunca doğal ışıktan yararlanılmalı ve doğal ışık doğrudan değil dolaylı olarak mekana alınmalıdır. Mekanın işlevine bağlı olarak aydınlık düzeyi belirlenirken pencerenin konumu, boyutları, baktığı yön vb. durumlar birlikte değerlendirilmelidir. Mekân içerisinde farklı konum ve boyutlarda açıklıklar kullanılarak gün ışığının şiddeti, yansıma düzeyi ve kontrolü sağlanabilir. Gün ışığı pencereden girerek, mekânın duvarlarına, tavan ve taban düzlemlerine vurup renklerini canlandırır, dokularını vurgular. Işık ve gölgelerin değişimiyle, günışığı, mekânı hareketlendirir ve içindeki nesneleri öne çıkarır. Işığın şiddeti ve oda içindeki dağılımı ile mekânın formel algısını farklılaştırabilir (Yener vd., 2009: 107; Turgay ve Altuncu; 2011: 171) Işık ve gölgenin mekân içerisindeki oyunları ile mekâna estetik ve simgesel anlamlar katılabilir.

Sınıflarda doğal ışıktan yeterince faydalanılamadığında yapay aydınlatma, mümkün olduğunca gizli aydınlatma ya da duvardan yansıtılarak elde edilecek dolaylı aydınlatma olarak ortama alınmalı ve kullanılan ışığın

rengi günışığı renginde olmalıdır (Anon, 1986). Sınıflarda aydınlatmanın başlıca hedefi, öğrenme etkinliğinde görsel konfor açısından uygun koşulları sağlamak ve öğrencinin psikolojik ve duygusal gereksinimlerine cevap verilebilmektir. Sınıfların doğru aydınlatılmış olması, mekânın görsel konforunu olumlu yönde etkileyeceğinden öğrencileri öğrenmeye teşvik ederken öğrenme verimliliğini de arttırır (Anon, 1986; Anon, 2000; Yener vd., 2009: 107)

2.4. Form

Form oluşturulurken mekânın işlevi düşünülerek psikolojik ve estetik açıdan nasıl bir algı yaratılmak istendiği göz önünde bulundurulmalıdır. Sınıflarda bilinçli şekilde kullanılan formların fiziksel özellikleri ile öğrenci üzerinde; dikkat çekme, merak uyandırma, korku, güven, heyecan ya da coşku gibi duygular yaratılarak psikolojik etkiler oluşturulabilir. Örneğin amorf formlarda eğrisel formlar rahatlatıcı, dinlendirici ve konforlu bir etki yaratır. Geometrik formlarda ise dikdörtgen formlar dengeli ve dinamik; dar açılı formlar dengesiz ve rahatsız; köşeli, sert hatlar ise daha katı ve kurallı izlenimler yaratabilir (Aydınlı, 1986; Güngör, 2005; Yener, 2000). Bununla birlikte sınıflarda tek tip form kullanımı yerine düz, eğri, eğik yüzeyler ile dikey ve yatay nesnelerin bir arada kullanımı, çocuğun mekândaki nesneleri değişik açılardan farklı perspektif algısıyla görmesine olanak tanıyarak, algısal gelişimine katkı sağlamak mümkündür. Ayrıca bu tip bir arada kullanımlar mekânda benzer ve farklı algılar yaratılmasını sağlayıp çocukların görsel eşleştirme yapmalarına, mekânı tanımlama ve ayırt etmelerine kolaylık sağlayacaktır. (Çukur ve Delice, 2011; Çanakçıoğlu, 2012: 33).
Mekânsal ve işlevsel çeşitlilik sağlamak için sınıfların büyüklüğü önemlidir. Geniş sınıflar yaratıcı eğitime de yardımcı olur. Sınıflarda farklı etkinlik köşelerine duyulan ihtiyaçtan dolayı sınıfların hem biçimsel özelliklerine hem de boyutlarına dikkat edilmelidir (Johnson, 1990; Karabey, 2004). Sınıfların büyüklüğü o derslikte öğrenim görecek öğrenci sayısına, yaşına ve sınıfta yapılacak etkinliklere göre belirlenmelidir (Zorlu ve Erbay, 2011).

2.5. Ölçü ve Oran

Yapılar her şeyden önce içerisinde yaşayan insanların boyutlarıyla orantılı olmalıdır. Mekân ölçeğinin insan ölçeğiyle orantılı olmadığı durumlarda kullanıcı üzerinde rahatsızlık yaratabilir. Sınıflar tasarlanırken, bireysel ve grup çalışmaları için ayrılmış özel alanlar, çocuğun beden ölçülerine uygun mobilyalar kullanılması önerilmektedir. Çocukların farklı ölçü ve oranlar arasında kıyaslama yapabilmeleri için mekân içerisinde yüksek ve alçak platformlar kullanılıp döşemelerde farklılıklar yaratılabilir (Gür, 2001). Sınıflar ve içerisinde kullanılan mobilyaların doğru ölçülerde seçilmemesi öğrencilerde fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara yol açar. Psikolojik olarak ise tavan yüksekliği fazla olan mekânlar öğrencilerde korku ve endişe yaratırken tavan yüksekliği çok alçak mekânlar ise basık ve sıkışmışlık hissi yaratabilir. Çanakçıoğlu (2012); alçaltılmış tavan yüksekliğinin daha hareketsiz/ sakin oyunları, yüksek tavanların ise daha aktif oyunları teşvik edebildiğini ifade etmektedir. Mobilya ve diğer yapı elemanlarındaki boyutsal özelliklerin çocuklara uygun olmaması sırt, bel, boyun ağrısı gibi çeşitli rahatsızlıkların yanı sıra kas ve iskelet sisteminde kalıcı hasarlar yaratabilir.

3. YÖNTEM

Bu araştırmanın evrenini 7-10 yaş grubu ilkokul öğrenciler oluşturmaktadır. Veriler, çalışma alanı olarak seçilen Bedri Rahmi Eyüboğlu İlkokulu'nda yerinde tespit çalışması ve bu okulda öğrenim gören 7-10 yaş grubu çocuklarla yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşme formunda öğrencilerin sınıfların mevcut duruma ilişkin algılarında yer eden unsurlar, sınıflarındaki memnuniyet ve memnuniyetsizlikleri ile sınıf mekânındaki tercihlerine dair bilgileri elde etmek

Tablo 1. *Çalışma kapsamında yerinde tespit çalışması yapılan sınıflar (Görseller yazarlara aittir).*

hedeflenmiştir.

Çalışmanın sınırlılıklarını; alan çalışmasının Trabzon ili merkezinde yer alan bir devlet okulunda ve sadece ilkokul öğrencilerine yönelik olarak 7-10 yaş aralığındaki öğrencilerle yürütülmesi ve çalışma kapsamında öncelikli olarak mekân algısını etkileyen fiziksel faktörlerin incelenip, algıyı etkileyen diğer faktörlerin

(duyusal, psikolojik ve sosyo-kültürel faktörler) göz ardı edilmesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın yapılacağı okul belirlenirken, merkezi konumda olması, tip proje olarak inşa edilmiş olması, öğrenci sayısının fazla olması, öğrenci profilinin karma özellikte olması, farklı fiziksel özellikleri, mobilya ve örgütlenme biçimlerini barındıran sınıflara sahip olması gibi özellikler dikkate alınmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Trabzon'da Bedri Rahmi Eyüboğlu İlkokulundaki sınıfların mevcut durumuna dair bilgileri elde etmek amacıyla, okulda 1., 2., 3. ve 4. sınıf düzeyini kapsayan her kademeden 6 sınıf olmak üzere toplam 24 adet sınıfta yerinde tespit çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda sınıfların büyüklüğü (en, boy, yüksekliği), duvar ve zemin kaplama malzemeleri, rengi, sıraların tipi (tekli, ikili sıralar), malzemesi, rengi, sayısı, aydınlatma özellikleri ve örgütlenme biçimi ve mobilyaların formuna (kare, dikdörtgen, daire formlu) dair bulgular elde edilmiş ve her bir sınıf için kimlik kartları oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında tespit çalışmaları yapılan dersliklere ilişkin görseller Tablo 1 de yer almaktadır.

Yerinde tespit çalışmalarının ardından 7-10 yaş grubu öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alan çalışmasında yapılacak görüşmeler için örneklem sayısının belirlenmesinde ilkokulda bulunan öğrenci sayısına bağlı olarak %90 güvenilirlik ve %10 hata payı gözetilerek hesaplama yapılmıştır. Her sınıftan rastlantısal olarak seçilen 98'i kız, 107'si erkek olmak üzere toplam 205 öğrenci ile görüşülmüştür. Her öğrenciyle ayrı ayrı görüşülmüş olup görüşmeler yaklaşık 20'şer dakikada gerçekleştirilmiştir. Herhangi bir aksaklık yaşanmaması ve öğrencilerin ilgilerinin dağılmaması adına görüşmeler araştırmacı tarafından ses kaydına alınmış ve görüşmeler bittikten sonra ses kayıtlarının transkripsiyonu yapılmıştır.

Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerde açık ve kapalı uçlu sorulara verilen yanıtların SPSS programı ile genel frekans dağılımları hesaplanmıştır. Açık uçlu sorularda görüşmecilerin birden fazla özellik içeren yanıtlar vermelerinden dolayı yanıtların ağırlıklı olarak saptanması yerine kendi içlerindeki ağırlıkları toplamı görüşmeci sayısına (205) oranlanarak verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bazı sorulara ya da soru nedenlerine ısrarla cevap vermemesi durumunda ortaya çıkan kayıp veriler, SPSS programı tarafından yanıtların oluşturduğu yüzdelik oranlara sistematik şekilde dağıtılmıştır. Genel frekans dağılımı sonuçlarının ardından öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtların yaş ve cinsiyet değişkenleri bağlamında bir farklılık gösterip göstermediği irdelenmiş SPSS 22 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilen Kikare (chi-square) analiz sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Son olarak ise öğrencilerin okul ve sınıflarında mevcut duruma ilişkin değerlendirmeleri ile beklenti/istek ve tercihlerine yönelik ifadeleri arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde okulda yapılan yerinde tespit çalışmalarından elde edilen bulgular ile öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular birlikte değerlendirilmiştir.

4.1. Yerinde Tespit Çalışmasından Elde Edilen Bulgular

Sınıfların çoğu; en, boy ve yükseklik oranları MEB standartlarına göre belirlenmiş olup sınıfların kareye yakın dikdörtgen formda olduğu görülmüştür (43,5m2). Bunların dışındaki bir sınıf 50,05 m2, 2 sınıf 29,25 m2 ve 1 sınıf ise 37,05 m2 olup standart dışıdır. Tüm sınıfların duvarları yağlı boya, kahve – krem renklerine boyalıdır. Tüm sınıfların zemin malzemesi 30*30 seramik, gülkurusu rengindedir. 14 adet sınıfta ahşap kayın malzemeli 2'li sıralar yer alırken 9 adet sınıfta PVC (Polyvinyl Chloride) malzemeden krem renk tekli sıralar, 1 sınıfta ise yine PVC malzemeden krem renk 2'li sıralar

Tablo 2. *Sınıfların Mekansal Özellikleri.*

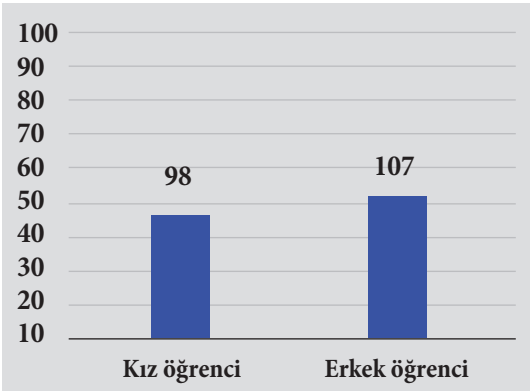
	Şube	Öğr. sayısı	Sıra say.	Alan (m2)	Duvar malz/rengi	Zemin malz/rengi	Sıra malz. / rengi/tipi	Doğal aydn. biçimi	Örgütlenme tipi
1. SINIFLAR	1-A	34	18	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	1-B	38	18	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	1-C	37	19	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Grup örgütlenme
	1-D	36	18	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	1-E	39	18	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	1-F	38	18	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
2. SINIFLAR	2-A	25	13	29.25	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	4 adet pencere	Klasik örgütlenme
	2-B	24	13	29.25	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	4 adet pencere	Klasik örgütlenme
	2-C	39	20	50.05	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	7 adet pencere	Klasik örgütlenme
	2-D	31	16	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	lasik örgütlenme
	2-E	38	19	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	2-F	38	19	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
3. SINIFLAR	3-A	38	19	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	3-B	36	36	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC/Krem/ tekli sıra	5 adet pencere	Klasik örgütlenme
	3-C	34	34	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	3-D	29	15	37.05	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ 2'li	4 adet pencere	Klasik örgütlenme
	3-E	39	20	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	Ahşap/ Kayın/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	3-F	34	37	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ 2'li	6 adet pencere	Klasik örgütlenme

4. SINIFLAR	4-A	38	39	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	4-B	38	38	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	4-C	39	39	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	4-D	38	38	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	4-E	37	37	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme
	4-F	38	38	43.5	Yağlı boya-Kahve/krem	seramik / gül kurusu	PVC /Krem/ tekli sıra	6 adet pencere	Klasik örgütlenme

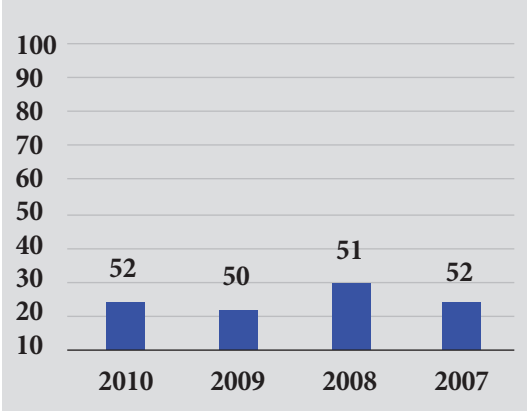
yer almaktadır. Pencere boyutları tüm sınıflarda 210x85 cm olup yirmi sınıfta altı adet, dört sınıfta ise dört adet pencere bulunmaktadır. 24 sınıfın 23 ü klasik düzende örgütlenmişken, bir sınıfta sıralar grup düzenindedir (Tablo 2).

4.2. Öğrencilerin Görüşmelerdeki Yanıtlarının Genel Frekans Dağılımı Sonuçları

Öğrencilerin cinsiyet ve yaş dağılımlarına baktığımızda öğrencilerin %52,2' sini erkek, %47,8' ini kız öğrenciler oluşturmaktadır(Görsel 1). Öğrencilerin %23,9'u 2010 (yedi yaş), %22,4'ü 2009 (sekiz yaş), %29,8'i 2008 (dokuz yaş) ve %23,9'u 2007 (on yaş) yılı doğumlu öğrencilerden oluşmaktadır (Görsel 2).

Görsel 1. *Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Özellikleri.*

Görsel 2. *Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Özellikleri.*

Öğrencilerin okullarında en sevdikleri yer bahçedir (%44,9). Ardından öğrenciler sırasıyla sınıfları (%41) ve % 14,1 ile kantin, yemekhane, koridor, kütüphane ve çok amaçlı salon gibi ikincil mekânları ifade etmiştir. Bu mekânları sevme nedenleri olarak sırasıyla; o mekânda yaptıkları eylemleri (oyun oynama, bir şeyler öğrenme, ödev yapma, kitap okuma, ders işleme vb.), (arkadaş ve öğretmenin varlığı, sevme, anısı olma, huzurlu olma, rahat olma vb. psikolojik faktörleri, psiko-sosyal faktörleri, mekânın fiziksel özellikleri ve temiz hava, sıcak olması, havadar olması, sessiz olması vb. fiziksel çevre faktörlerini dile getirmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. *Öğrencilerin okulda en sevdikleri ve sevmedikleri yerler ile gerekçeleri.*

Öğrencilerin Okulda En Sevdikleri Yer	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik	Sevme Nedenleri	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Öğrencilerin Okulda En Sevmedikleri Yer	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik	Sevmeme Nedenleri	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran
Bahçe	92 - %44,9	Gerçekleştirilen Eylem	135 - %68,2	Bahçe	25 - %11,6	Gerçekleştirilen Eylem	19 - %10,8
Sınıf	84 - %41	Psikolojik Faktörler	40 - %20,2	Sınıf	3 - %1,6	Psikolojik Faktörler	105 - %59,7
Diğer	29 - %14,1	Psiko-sosyal Fak.	37 - %18,7	Kantin	43 - %22,6	Fiziksel Çevre Fak.	20 - %11,4
		Fiziksel Çevre Fak.	12 - %6,1	Ortaokul Böl.	43 - %22,6	Fiziksel Özellikler	8 - %4,5
		Fiziksel Özellikler	15 - %7,5	Tuvalet	37 - %19,5	Temizlik/ Hijyen	34 - %18,8
				Diğer	41 - %22,1		

Öğrencilerin okullarında en sevmedikleri yer kantin ve ortaokul kısmıdır (%22,6). Daha sonra ise %22,1'i koridorlar, yemekhane, müdür odası, çok amaçlı salon gibi ikincil mekânları, %19,5'i tuvaletleri, %11,6'sı bahçeyi ve 1,6'sı sınıfı sevmediklerini ifade etmiştir. Bu mekânları sevmeme nedenleri olarak sırasıyla alay edilme, tehlike algısı gibi nedenlerle psikolojik faktörleri, temizlik/hijyen faktörünü, fiziksel çevre faktörlerini (karanlık oluşu, kötü kokması, havasız oluşu vb.), ders işleme, farklı eylem gerçekleştirmeme, uzun süre bekleme gibi mekânda gerçekleştirilen eylem türünü ve büyüklük, şekil, zemin özelliği gibi mekânın fiziksel özelliklerini belirtmişlerdir (Tablo 3).

Öğrencilere okullarını hayal ettiklerinde akıllarına ilk gelen mekânın neresi olduğu ve nedeni sorulduğunda öğrencilerin %62,9'u; yeni şeyler öğrenme, ders işleme, çok zaman geçirme vb. gerçekleştirilen eylem türü ile sevme, alışma gibi psikolojik faktörleri sıralayarak "sınıf" olduğunu söylemiştir.

Öğrencilerden sınıflarını anlatmaları istendiğinde ise; öğrencilerin tümü anlatımlarında sınıflarındaki mobilyalara değinirken, %67,3'ü sınıftaki pano, Atatürk resmi vb. araç-gereçlere, %42,4'ü ise pencere, kapı vb. mimari yapı elemanlarına değinmiştir (Tablo 4).

Öğrencilerin %92,2'sinin sınıflarında en beğendikleri/sevdikleri unsur; tahta, pano, sıra, öğretmen masası, dolap, askılık gibi mobilyalardır. Geri kalan kısmı ise Atatürk resmi, Türkiye siyasi haritası, resimler gibi sınıflarında bulunan araç-gereçleri ifade etmiştir. Öğrencilere bu elemanları beğenmelerinin/sevmelerinin nedeni sorulduğunda sırasıyla film izleme, oyun oynama, ödev yapma gibi gerçekleştirilen eylem türlerini; sevme, hoşuna gitme, beğeni, benimseme gibi psikolojik faktörleri ve renk, büyüklük, düzen gibi belirtilen mobilya ya da aksesuarın fiziksel özelliklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin sınıflarındaki en beğenmediği/ sevmediği unsurlar olarak mobilyalar ilk sırada (%78) yer alırken öğrenciler sırasıyla, kapı, duvar gibi mimari yapı elemanlarını, aksesuarları ve sınıf boyutunu beğenmediklerini belirtmişlerdir. Beğenmeme sebeplerinde renk, büyüklük, sertlik, kırılganlık, eski görünüm vb. fiziksel özellikler ilk sıradadır. Ardından sevmeme, sıkıcı bulma, unutma vb. psikolojik faktörler, temizlik/hijyen faktörü, fiziksel çevre faktörleri (güneşten rahatsız olma vb.) ve sirkülasyon sıkıntısı, sıra düzeni gibi örgütlenme biçimini gerekçe göstermişlerdir (Tablo 5).

Öğrenciler sınıflarında en çok sıralar, dolap, askılık, tahta, pano, çöp kutusu vb. mobilyaları (75,1) değiştirmek istemektedir. Ardından ise mimari yapı elemanları (19,5) (tavan, duvarlar, zemin, kapı) gelmektedir. Değiştirmek istemelerinin nedeni olarak renk, büyüklük, form, sertlik gibi fiziksel özellikleri, psikolojik faktörleri (hoşa gitme, beğeni vb.) ve arkada/köşede kalma, panoyu görememe vb. nedenlerle de örgütlenme biçimini söylemişlerdir (Tablo 5).

Öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlarda yaş ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı analiz edildiğinde cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmezken yaş grupları arasında farklılaşan yanıtlar dikkat çekmiştir.

Tablo 4. *Öğrencilerin sınıflarına dair anlatımları, derslikte en çok dikkatlerini çeken unsur ve en beğendikleri unsur ile bunlara dair gerekçeleri.*

Sınıflar İle İlgili Anlatılanlar	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Sınıflarda En Çok Dikkat Çeken Unsur	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Dikkat Çekme Nedeni	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Sınıflarda En Çok Beğenilen Unsur	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Beğenme nedeni	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran
Mobilya	205 -%100	Mobilya	156 - %76,1	Gerçekleş. Eylem	33 - %20	Mobilya	175 - %92,2	Gerçekleş. Eylem	87 - %50,3
Araç-gereçler	138 -%67,3	Araç-gereçler	4 - %2	Olumlu Tek. Öz.	47 - %28,5	Araç-gereçler	16 - %8,8	Olumlu Tek. Öz.	27 - %15,6
Mimari Yapı Elemanları	86 - %42,4	Mimari Yapı El.	6 - %2,9	Olumsuz Tek. Öz.	2 - %1,2			Psikolojik Faktörler	58 - %33,5
		Dikkatimi çeken bir şey yok	39 - %19	Olumlu Fizik. Öz.	26 - %15,8			Fiziksel Özellikler	19 - %11
				Olumsuz Fizik. Öz.	6 - %3,6				
				Psikolojik Faktörler	64 - %38,8				

Tablo 5. *Öğrencilerin sınıflarında en beğenmedikleri unsur ile değiştirmek istedikleri unsurlar ve bunlara dair gerekçeleri.*

Sınıfta En Beğenilmeyen Unsur	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Beğenilmeme nedeni	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Sınıfta Değiştirilmek İstenen Unsur	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran	Değiştirme nedeni	Yanıt Veren Kişi Sayısı ve Yüzdelik Oran
Mobilya	124 - %78	Psikolojik faktörler	38 - %25,5	Mobilya	154 - %75,1	Fiziksel Özellikler	150 - %87,7
Araç-gereçler	12 - %7,5	Fiziksel Özellikler	72 - %48,3	Araç-gereçler	11 - %5,4	Psikolojik Faktörler	26 - %15,2
Sınıf boyutu	5 - %3,1	Temizlik/Hijyen	20 - %13,4	Sınıf boyutu	14 - %6,8	Örgütlenme Biçimi	27 - %15,8
Mimari yapı elemanları	18 - %11,3	Fiziksel çevre fak.	10 - %6,7	Mimari yapı elemanları	40 - %19,5		
		Örgütlenme biçimi	9 - %6	Değiştirmek istediğim bir şey yok	31 - %15,1		

4.3. Spss 22 Istatistik Programı – Ki-Kare (Chi-Square) Testi Sonuçları

Öğrencilerin yaş grupları ile okulda en sevilen ve en sevilmeyen yerler arasındaki ilişkiyi değerlendirdiğimizde, 7 yaşındaki birinci sınıf öğrencilerinin diğer öğrencilere kıyasla büyük oranla koşup, oyun oynayabilmek gibi o mekânda gerçekleştirdikleri eylem türü nedeniyle okulda dış mekânda vakit geçirmeyi daha çok sevdikleri ve bu nedenle en sevilen mekân olarak bahçeyi tercih ettikleri görülmektedir. 8 yaş (2009 doğumlu) grubu öğrencileri en sevmedikleri mekan olarak psiko-sosyal nedenlerle ortaokul kısmını belirtirken 10 yaş öğrencileri ise temizlik/ hijyen gerekçeleriyle tuvaletleri söylemişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6. *Yaş Grupları İle Öğrencilerin Okul Algısına Dair İlişki.*

1.Okulda en Sevilen	**Sınıfta En Beğenilmeyen Unsur**								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Bahçe	14,1	2,1	9,8	-0,2	9,8	-2,1	11,2	0,3	12,757	6	0,47
Sınıf	9,3	-0,5	9,8	0,4	14,6	1,7	7,3	-1,7			
Diğer	1 -	2,4	2,9	-0,2	4,9	0,7	5,4	1,9			
2.Okulda en sevilmeyen	**Sınıfta En Beğenilmeyen Unsur**								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Bahçe	1,6	-1,0	4,2	1,5	4,7	1,2	1,1	-1,8	30,831	15	0,009
Sınıf	1,1	1,9	0,5	0,4	0,0	-1,1	0,0	-1,1			
Kantin	4,2	-0,5	4,2	-0,9	7,9	0,8	6,3	0,5			
Ortaokul kısmı	4,2	-0,5	8,4	2,4	5,8	-0,7	4,2	-1,1			
Tuvaletler	5,3	0,9	0,5	-3,3	6,3	0,4	7,4	2,1			
Diğer	5,3	0,4	5,8	0,4	5,3	-1,0	5,8	0,2			

Öğrencilerin sınıflarına dair algılarında yer eden unsurların yaşa bağlı değişimi arasında anlamsal bir farklılık görülmemiştir. Ancak öğrencilerin sınıflarına ilişkin anlatımlarında yer verdikleri mimari yapı elemanları ve aksesuar öğeleri ile yaş grupları arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

10 yaş (2007 doğumlu) grubu öğrencilerin sınıflarına dair anlatımlarında öğrenme yüzeyinde yer alan Atatürk resmi ve saat, aksesuarlar olarak yer alırken, 8 yaş grubu öğrencilerin anlatımlarında yer almamaktadır. Öğrencilerin sınıf etkinliklerini sürekli öğrenme yüzeyine yönelik gerçekleştirmesi, ders boyunca bu yüzeye bakması ve bahsedilen aksesuarların bu yüzeyde yer alması aksesuar öğelerinin öne çıkıp algılarında yer etmesine neden olarak yorumlanabilir. Ayrıca görüşmeler sırasında öğrencilerin anlatımlarından yola çıkılarak aldıkları eğitim süreci sonunda 10 yaşındaki öğrencilerin Atatürk'e dair daha fazla bilgiye sahip olup duygusal bağ kurmaları nedeniyle bu yaş grubunun algılarında aksesuar öğelerinin öne çıkıp yer etmesi ilişkilendirilebilir.

9 yaş (2008 doğumlu) grubu öğrencilerin sınıflarına dair anlatımlarında mimari yapı elemanlarına rastlanırken 7 yaş (2010 doğumlu) grubu öğrencilerin ifadelerinde rastlanmamaktadır. Bu durum 7 yaş grubu öğrencilerin mekan algılarında mimari yapı öğelerinin çok baskın olmadığı şeklinde değerlendirilebilir (Tablo 7).

Tablo 7. *Yaş Grupları İle Öğrencilerin Derslik Algısına Dair İlişki.*

1.Okulda en Sevilen	Kullanıcı Özelliği: Yaş grubu								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
Araç-gereç	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Belirtmiş	14,6	-1,3	11,2	-2,8	21	0,9	20,5	3,1	15,541	3	0,001
Belirtmemiş	9,8	1,3	11,2	2,8	8,3	-0,9	3,4	-3,1			
Mimari yapı elemanları	Kullanıcı Özelliği: Yaş grubu								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Belirtmiş	5,9	-3,0	7,8	-1,2	18	3,6	10,7	0,4	17,265	3	0,001
Belirtmemiş	18,5	3,0	14,6	1,2	11,2	-3,6	13,2	-0,4			

Esther Polak'ın "MILK" projesi teknolojinin araçsallaşmaya ve dolayısıyla yararcılığa giden yorumu ile özünde yatan doğayı anlama ve onu açığa çıkarma yönü arasında gidip gelen ve farkındalığı doğuran karşılaşmaya götüren çalışmalara örnek verilebilir (Görsel 3). "MILK"in ilk projesi, Letonya'daki ineklerin memesinden sağılan sütün Hollanda'daki bir tüketicinin bardağına konuşunu sağlayan akışı görselleştirir ve haritasını çıkarır. Sonraki yıllardaki projelerde farklı bölgeler arasındaki ilişki ağları ele alınmıştır. Projeye katılan kişilere –çiftçiler, sütçüler, peynir üreticileri dahil- her gün bir GPS aracı verilmiştir. İzleyicilere/katılımcılara, onların izledikleri yolları göstererek ve onların bunlara tepkilerini gizli kamerayla çekerek güncel göçmen hayatları üzerine bir tefekkür sağlamayı amaçlar. Katılımcılar ayrıca, "MilkLine"ı web'de izleyebilir ve tarımsal üretim ve tüketimle ilgili coğrafi bir anlatı kurgulayabilirler. 2009 yılında Afrika'ya yolculuğunda özel olarak yapılandırılmış bir robot eşlik etmiştir. GPS bir kere bilgileri aldığında projeye katılan çiftçilerin ve diğerlerinin kaydedilmiş rotalarını kuma çizmektedir. İzleyiciler bu rotaları kumdaki çizimlerle birebir izleme şansı bulurlar. Proje, izleyicileri projeye katılanların gözünden süreci deneyimleyerek keşfe çıkmaya ve soru sormaya davet eder (http-3).

Yaş grupları ile öğrencilerin sınıflarına yönelik memnuniyetlerine dair ilişki değerlendirildiğinde, yaş gruplarıyla sınıfta en beğenilmeyen unsur ve sınıfta değiştirilmek istenen unsur arasında anlamsal farklılıklar belirlenmiştir.

Sınıflarda en beğenilmeyen unsurun ne olduğunun, öğrencilerin yaşına bağlı olarak değişim gösterip göstermediği ele alındığında yaşa bağlı olarak farklılaşmalar olduğu görülmüştür. 8 yaş grubu öğrenciler en beğenmedikleri "unsur" olarak mimari yapı elemanlarını dile getirirken, 9 yaşındaki öğrencilerde en beğenilmeyen unsurlar mobilyalar, 10 yaşındaki öğrencilerde ise sınıf büyüklüğü olduğu ifade edilmiştir (Tablo 8).

9 yaşındaki öğrencilerin genellikle sıraların yıpranmış ve eski oluşunu, genişlik ve büyüklüğünün onlara yetmediğini dile getirmeleri mobilyaların fiziksel özelliklerin algılarında yer ettiğini göstermektedir.

10 yaşındaki öğrencilerin bir bölümünün değerlendirmelerde sınıflarının boyutuyla ilgili olarak sınıflarının mevcut kapasiteyi karşılamamasından ve kalabalık, sıkışık olduğunu dile getirmelerinden, sınıflarının boyutsal özelliklerine ilişkin algılarının gelişmeye başladığını göstermektedir.

Sınıfta değiştirilmek istenen unsurların öğrencilerin yaşına bağlı olarak değişim gösterip göstermediği incelendiğinde ise 7 yaş grubu öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun sınıflarında herhangi bir mobilya ya da sınıflarının boyutunu

Tablo 8. *Yaş Grupları İle Öğrencilerin Dersliklerine Dair Tercihlerine Yönelik İlişki.*

7.Sınıfta en beğenilmeyen unsur	Kullanıcı Özelliği: Yaş grubu								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.			
Mobilya	14,5	-0,2	16,4	-2,0	27,7	3,1	19,5	-1,1	24,656	9	0,003
Araç-gereç	2,5	1,3	3,1	1,4	0,0	-2,3	1,9	-0,2			
Sınıf boyutu	0,0	-1,1	0,0	-1,3	0,6	-0,5	2,5	2,7			
Mimari yapı elemanları	1,9	-0,3	5,0	2,1	1,3	-1,8	3,1	0,1			
Sınıfta değişmesi istenen unsur	**Kullanıcı Özelliği: Yaş grubu**								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
Mobilya	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	13,482	4	0,004
Belirtmiş	13,7	-3,6	18,5	1,3	24,4	1,7	18,5	0,5			
Belirtmemiş	10,7	3,6	3,9	-1,3	4,9	-1,7	5,4	-0,5			
Sınıf boyutu	**Kullanıcı Özelliği: Yaş grubu**								LR	df	p
	7 yaş		8 yaş		9 yaş		10 yaş				
	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	%	Adj Res.	9,056	3	0,029
Belirtmiş	0,0	-2,2	1,5	-0,1	3,4	1,8	2,0	0,4			
Belirtmemiş	24,4	2,2	21	0,1	25,9	-1,8	22	-0,4			

değiştirmek istemedikleri dikkat çekmiştir (Tablo 8). 7 yaş grubu öğrencilerin genel olarak bir şeyi değiştirmek istememesi bu yaş grubunun ilkokul mekânını ilk kez deneyimlemesi ve daha önce ilkokul sınıflarına dair zihinlerinde bir algının olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin sınıf anlatımlarında yer verdikleri unsurlar ile sınıfta dikkatlerini çeken unsurlar arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, öğrencilerin anlatımında en çok yer verdikleri ve en çok dikkatlerini çeken unsurun mobilya olduğu görülmektedir. Çocukların dikkatlerini çekip zihinlerinde yer eden mobilyaların başında tahta gelmektedir. Tahtanın sınıfın odak merkezi olan öğrenme yüzeyinde yer alması, çocukların öğrenme yüzeyine yönlenerek oturması, tahtanın boyutu gibi fiziksel özellikleri ile sınıfta yer alan diğer mobilyalardan farklı olması ve barındırdığı teknolojik özelliklerin çocuklarda ilgi uyandırması vb. nedenlerle, tahta sınıf ortamında çocukların zihninde yer eden öğelerdendir. Sınıflarında gördüklerine dair anlatımlarında yer verip, dikkatlerini en çok çeken diğer mobilya öğeleri, renk, doku vb. fiziksel özellikleriyle sınıfın genelinden ayrışıp çocukların dikkat ve ilgisini çeken, kendi yaptıkları etkinliklerin yer aldığı panolar ile aidiyet, bağ kurma, sevme vb. psikolojik sebeplerle sahiplendikleri, zamanlarının çoğunu geçirdikleri sıralardır. Öğrencilerin sınıfta neler gördüklerini/ sınıflarında neler olduğunu anlatırken mobilyalardan sonra sıkça bahsettikleri unsurlar araç-gereçlerdir. Birçoğunun anlatımında sıkça kullandığı Atatürk resmi, Türkiye siyasi haritası ve saat, çocukların dersin büyük bir bölümü yöneldiği öğrenme yüzeyinde yer aldığı ve sınıfın odak noktasında bulunduğu için algılarında yer eden öğeler olarak sıkça ifade edilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. *Öğrencilerin Sınıflarına Dair Anlatımlarında Yer Alan Ve Sınıfta En Çok Dikkatlerini Çektiğini Belirttikleri Unsurlar.*

Öğrencilerin sınıflarına dair anlatımlarında yer alan unsurlar	Oran (%)	Sınıfta dikkati en çok çeken unsur	Oran (%)
Mobilya	100	Mobilya	76,1
Araç-gereçler	67,3	Dikkat çeken bir "şey" yok	19
Mimari yapı elemanları	42,4	Mimari yapı elemanları	2,9
		Araç-gereçler	2

Öğrencilerden gözlerini kapatıp sınıflarını hayal ettiklerinde neler gördüklerini/sınıflarında neler olduğunu anlatmaları istendiğinde verdikleri yanıtlar ile sınıfta en beğendikleri ve en beğenmedikleri şeyin ne olduğuna ilişkin yanıtlar bir arada değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak ilk sırada dile getirilen unsur sınıflarındaki mobilyalar olmuştur. (Tablo 10). Fakat sınıflarındaki en beğendikleri ve en beğenmedikleri şey ile ilgili dile getirdikleri gerekçeler birbirinden farklıdır.

Çocuklar tahtayı; öğrenme, bilgi edinme faaliyetleri ile sunduğu olanaklar gibi işleve yönelik gerekçelerle beğenirken; sıraları ise gerçekleştirilen eylem türü çeşitliliği ve arkadaşlar ile paylaşım, duygusal bağ kurma vb. psikolojik faktörler sebebiyle en beğendikleri unsurlar olarak dile getirmişlerdir. Bu unsurlar, çocukların algısı üzerindeki birden fazla faktörün etkili olduğunu göstermektedir.

Çocukların en beğenmedikleri "unsur" olarak zihinlerinde yer eden mobilyaların başında ise sıraları ve depolama alanları gelmektedir. Sıraların sert, çizik ve yıpranmış olması, boyut olarak küçük olup öğrencilere yetmemesi, askılık ve çanta asma yerlerinin kırık ve mevcut kapasiteyi karşılayacak boyutlarda olmaması gibi olumsuz olarak nitelendirilen fiziksel özelliklerin kötü olması nedeniyle sıra ve depolama alanları en beğenilmeyen "unsur" olarak ifade edilmiştir.

Öğrencilerin sınıfa dair anlatımlarında mimari yapı elemanları 3.sırada yer alırken sınıfta en beğenmedikleri "unsur" olarak ise 2.sırada yer almaktadır (Tablo 10). Anlatımlarında mimari yapı elemanlarından en çok kapı ve pencerelere değinilmiştir. Bunun sebebinin pencere pervazları ile kapıların sınıfın genelinden farklı olarak mavi renkte olması ve algılarında bu özelliği ile yer etmesinden ötürü olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan en beğenmedikleri "unsur" olarak mimari yapı elemanlarını ifade etmelerinin sebebi duvarların rengini beğenmemeleri ya da farklı bir renk olmasını istemeleri ile zeminin yer yer kırık olması ve rengini beğenmemeleridir. Bu durum çocukların zemin, duvar, kapı pencere gibi mimari yapı elemanlarının fiziksel özelliklerini önemsedikleri ve olumlu ya da olumsuz fiziksel özellikleriyle mimari yapı elemanlarının algılarında yer ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 10. *Öğrencilerin sınıflarını hayal ettiklerinde sınıfa dair anlatımlarında yer alan unsurlar ile sınıfta en beğendikleri ve en beğenmedikleri "unsur"lar.*

Öğrencilerin sınıflarını hayal ettiklerinde sınıfa dair anlatımlarında yer alan unsurlar	Oran (%)	Sınıfta en beğenilen "unsur"	Oran (%)	Sınıfta en beğenilmeyen "unsur"	Oran (%)
Donatı / mobilya	100	Donatı/mobilya	92,2	Donatı/mobilya	78
Araç-gereçler	67,3	Araç-gereçler	8,8	Mimari yapı elemanları	11,3
Mimari yapı elemanları	42,4			Araç-gereçler	7,5
				Sınıf boyutu	3,1

Çocukların sınıflarına dair en beğendikleri, dikkatlerini en çok çeken, en beğenmedikleri ve sınıflarında değiştirmek istedikleri unsurlar arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, verilen cevaplar ortak olup en çok dile getirilen öğe mobilyalardır (Tablo 11). Fakat sınıfta en çok dikkat çeken unsur ve sınıfta en beğenilen unsur sorularına gösterilen gerekçe ile sınıfta en beğenilmeyen unsur ve değiştirilmek istenen unsur sorularına verilen yanıtların gerekçeleri birbirlerinden farklıdır. İlk iki sorunun yanıtlarına gösterilen gerekçe mobilyanın öğrencinin zihninde yer etmesini sağlayan ve olumlu bir bakış açısıyla bahsedilen renk, doku

ve odak yüzeyiyle ilişkili fiziksel özelliklerdir. En beğenilmeyen unsurlar ile en fazla değiştirmek istenen unsurlar tutarlılık göstermektedir. Bu iki soruya verilen yanıtlar ise genel olarak memnun olunmayan ve değişmesi istenen, olumsuz olarak değerlendirilen fiziksel özelliklerdir.

Tablo 11. *Öğrencilerin Sınıflarına Dair Anlatımlarında En Çok Dikkatlerini Çeken, Sınıfta En Beğendikleri, En Beğenmedikleri ile sınıflarında değiştirmek istedikleri "unsur"lar.*

Sınıfta en çok dikkat çeken "unsur"	Oran (%)	Sınıfta en beğenilen "unsur"	Oran (%)	Sınıfta en beğenilmeyen "unsur"	Oran (%)	Sınıfta değiştirmek istenilen "unsur"lar	Oran (%)
Donatı/ mobilya	76,1	Donatı/ mobilya	92,2	Donatı/ mobilya	78	Donatı/ mobilya	75,1
Dikkat çeken bir "şey" yok	19	Araç-gereçler	8,8	Mimari yapı elemanları	11,3	Mimari yapı elemanları	19,5
Mimari yapı elemanları	2,9			Araç-gereçler	7,5	Değiştirmek istenilen bir "şey" yok	15,1
Araç-gereçler	2			Sınıf boyutu	3,1	Sınıf boyutu	6,8
						Araç-gereçler	5,4

5. SONUÇLAR

Çalışma genelinde sonuçlar bulgulara paralel olarak iki başlıkta ele alınıp daha sonra genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Yerinde Tespit Çalışmasına İlişkin Sonuçlar

Yerinde tespit çalışmasına ilişkin veriler göz önüne alındığında; tüm sınıflar aynı özelliklerde olup pencere boşluklarının, konumunda, form ya da boyutlarında farklılıklar yaratarak mekânın biçimsel algısını değiştirecek, öğrencilerin farklı mekânsal deneyimler edinmesine yardımcı olacak uygulamalara rastlanmamıştır.

Sınıf mekânlarının yüzeylerinde ya da sınıf içerisinde yer alan donatılarda, öğrenciler üzerinde duyusal uyarım sağlayıp gelişimlerine katkı sağlayacak ve illüzyon etkisi (yükseklik, uzaklık-yakınlık, boyutsal özellik vb.) yaratacak malzeme farklılıklarından kaynaklı ya da tasarımsal doku uygulamaları yoktur.

Sınıflar incelendiğinde; öğrencilerin öğrenme yüzeyine dikkatlerini çeken ve konsantrasyonunu sağlayan, mekân içerisinde fonksiyonları birbirinden ayırmaya yardımcı olan renk uygulamaları da yer almamaktadır.

Sınıflar günışığı ve floresan tipi yapay aydınlatma ile aydınlanırken, cephelerde günışığını kontrol amaçlı herhangi bir mimari öğe (güneş kırıcı vb.) yer almamakta ve günışığı genellikle perdeler yardımı ile kontrol edilmeye çalışılmaktadır.

Sınıfların içerisinde öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik herhangi bir etkinlik köşesi ve bireysel ya da grup çalışmasına yönelik alanlar yer almayıp sınıfların tamamına yakını (23 sınıf) klasik örgütlenme düzenindedir.

Öğrencilerle Yapılan Görüşmelere Dair Sonuçlar

Öğrencilerle yapılan görüşmelere dair veriler değerlendirildiğinde ise sınıf mekânının öğrencilerin algılarında yer eden, onlar için önemli bir mekân olduğu görülmüştür. öğrencilerin bir mekânı sevme ya da sevmeme gerekçelerinde mekânın fiziksel özelliklerinden çok o mekânda gerçekleştirilen eylemler (oyun oynamak, ders işlemek vb.) ile psiko-sosyal faktörler (aidiyet, arkadaşlarla paylaşım vb.) ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu durum başlangıçta ileri sürülen sınıfların tasarımında fiziksel öğelerin bilinçli ve öğrencilerin algılarında yer edecek şekilde kullanılmadığı görüşümüzü desteklemektedir. Öğrencilerin sınıflarına ilişkin anlatımlarında en çok bahsettikleri ve sınıflarında en çok dikkatlerini çeken unsur mobilya öğesi olurken, sınıflarında en beğendikleri, en beğenmedikleri ve sınıflarında değiştirmek istedikleri unsurlar için de mobilya öğesi birinci sıradadır.

Donatı/mobilya öğesi çocukların algısında; fiziksel özellikler, psikolojik faktörler ve kullanım amaçları ile yer etmiştir. Öğrenciler mekândaki tüm öğe ve unsurları bir arada değerlendirdiğinde mobilya algısının diğer unsurlara oranla daha ön plana çıktığı görülmüştür. Öğrencilerin algılarında donatı/mobilyalar, ne amaçla kullanıldığı/ işlevi ve psikolojik faktörlerin etkisiyle olumlu yönde yer ederken fiziksel özelliklerinin iyi olmamasından kaynaklı negatif yönde yer etmiş ve öğrenciler donatılara dair olumsuz görüşlerini ve duydukları rahatsızlıkları ifade etmişlerdir. Donatılardan özellikle sıraların formu, dokusu, rengi ve boyutu öğrencilerin memnun olmadıklarını dile getirdikleri fiziksel özelliklerdendir.

Öğrencilerin sınıflarında beğenmedikleri ve değiştirmek istedikleri bir diğer unsur mimari yapı elemanlarıdır. Öğrenciler mimari yapı elemanlarından özellikle duvar yüzeylerinin sahip olduğu renk ve dokuyu değiştirmek istediklerini dile getirmişlerdir. Burada mimari yapı elemanlarının fiziksel özellikleriyle çocukların algısında yer ettiği görülmüştür. Ayrıca bu yaş grubu çocukların algılarında mimari yapı elemanlarının farkındalığının geliştiği tespit edilmiş, çocukların bu öğelerin fiziksel özelliklerine dair bir tercih içerisinde oldukları saptanmıştır.

SONUÇ

Çalışma kapsamında başlangıçta yola çıkılan; öğrencilerin eğitim gördükleri mevcut sınıfların tasarımında, mekânsal algıyı etkileyen fiziksel faktörlerin düşünülmediği ve öğrencilerin gelişim ve performanslarına olumlu katkı sağlayacak şekilde tasarlanmadığı varsayımı gerek alanda yapılan yerinde tespit çalışması gerekse öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlarla doğrulanmıştır. Sınıfların tasarımında mekânsal algıyı etkileyen fiziksel faktörlerin çocukların algısını etkilediği görülmüştür. Bu etki mekândaki mimari yapı elemanları (duvar, kapı, zemin rengi vb.) ile mekânda yer alan mobilyaların fiziksel özelliklerinde (renk, doku, form, boyut vb.) özellikle belirgin hale gelmiş, çocukların anlatım ve ifadelerinde bu unsurlar yoğun bir şekilde yer almıştır. Bunun dışında sınıf mekanı, öğrencilerin sınıfta gerçekleştirilen eylemler ve psikolojik etmenlerle hafızalarında işlemiş ve mekânsal algılarında önemli ölçüde yer almıştır.

Araştırmanın sonucunda ulaşılan bilgiler daha önce literatürde yer alan ve çocukların mekan algısına dair yapılan çalışmalarla da örtüşmektedir. Örneğin Çanakçıoğlu 2012 yılında gerçekleştirdiği "Çocukta Mekân Algısının Gelişimi ve Mekânsal İmge Zenginliği Bakımından Malzemenin Önemi" adlı çalışmasında çocukta mekân algısının gelişiminin mekânsal imge zenginliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir öğrenme mekanizması olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla çocukların yaşadıkları, eğitim aldıkları, oyun oynadıkları, boş vakitlerini değerlendirdikleri mekanların form, renk, doku, malzeme ve boyutsal özelliklerinin onların bilişsel gelişim dönemlerine uygun olarak tasarlanmasının algısal zenginlik sağlamada oldukça önemli olduğu kanısını desteklemiştir.

Çalışma yapılan okuldaki sınıflar form, ölçü ve oran etmenleri bakımından değerlendirildiğinde, mekanı sınırlandıran yatay ve düşey düzlemlerin literatürde değinildiği şekilde çocuğun algısal gelişimine katkı sağlayacak farklı özellikler taşımadığı, mekanın biçimsel algısını etkileyen ölçek ile en boy oranlarının değişmediği ve mekan formunun kareye yakın dikdörtgen olduğu yapılan tespit çalışmasında belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde çocuklar mevcut sınıflarını değerlendirirken daha büyük sınıflara sahip olmak istedikleri görülmüştür. Mevcut sınıfların mekânsal büyüklüğü sıkışık ve yetersiz gelmektedir. Johnson, (1990), Karabey (2004), Zorlu ve Erbay (2011)'ın da değindiği gibi mekânsal

ve işlevsel çeşitlilik sağlamak için sınıfların büyüklüğü önemlidir. Bir diğer önemli husus ise; Çukur ve Delice (2011)'nin de vurguladığı üzere sınıf tasarımlarında yatay ve düşey bölücü elemanlarda düz, eğri, eğik yüzeylerin kullanımı ayrıca mekandaki dikey ve yatay donatıların bir arada kullanılması çocukların mekandaki nesneleri farklı perspektiflerden görmelerine olanak tanımaktadır. İncelenen sınıflarda bu ve benzeri kullanımların eksikliği nedeniyle çocukların sınıflardaki nesneleri değişik açılardan farklı perspektif algılarıyla görmeleri mümkün olamayıp algısal gelişimlerine katkı sağlanamamaktadır.

Sınıflarda farklı dokusal özelliklere sahip malzemelerin bir arada kullanımıyla çocukların duyusal uyarımı, görsel ve dokunsal duyu gelişimleri arttırılabilir. Alan çalışmasının gerçekleştirildiği ilkokul sınıflarında mekân ve donatı yüzeylerinde farklı dokusal özelliklere sahip malzeme kullanımlarına rastlanmamıştır. Bu yaş grubu öğrencilerinde herhangi bir malzeme ve doku bilgisi yoktur. Ancak çocuklarla yapılan görüşmelerdeki ifadeler analiz edildiğinde yumuşak dokulu sıcaklık hissi veren malzemeleri sıkça tarif ettikleri görülmüştür. Bu tarif özellikle temas ettikleri yüzeyler olan masa ve sıralar ile zemin düzleminde belirgin hale gelmiştir. Bu durum 7-10 yaş grubu çocukların fiziksel temasta bulundukları yüzeylere dair duyusal farkındalık geliştirdiklerini göstermiştir. Çanakçıoğlu'nun (2012) "Çocukta Mekân Algısının Gelişimi ve Mekânsal İmge Zenginliği Bakımından Malzemenin Önemi" adlı çalışmasında belirttiği gibi çevrenin sunduğu uyaran zenginliği çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde yaşıyla doğrudan etkili olarak algı süreçlerini doğrudan etkileyen bir faktördür. Mekan algısını etkileyen fiziksel faktörlerden en fazla ihmal edilenin dokunma duyusu olduğu ve sınıf mekanında zengin dokusal uyarım kaynaklarının öğrenmeyi pozitif yönde etkileyeceği Prescott ve David, Montessori (2008), Olds ve Weinstein (1987) gibi bir çok araştırmacı tarafından ifade edilse de mevcut sınıf tasarımlarında bu ihmalin sürdürüldüğü görülmüştür.

Çukur ve Güller Delice'nin 2011 yılında gerçekleştirdikleri ve tek-tip projelerle tasarlanan ilköğretim okullarının algısal açıdan çocuklara bir zenginlik sunmadığını vurguladıkları "Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun 25 Mekan Tasarımı" adlı çalışmaları, hem yerinde tespit çalışması bulguları hem de öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle örtüşmektedir. Yine aynı çalışmada belirttikleri görsel algıyla ilişkili olarak, çocukların kullandıkları mekanın rengi-ışığı, boyutu-büyüklüğü (geniş-dar, yüksek-alçak), formu-biçimi (köşeli-yuvarlak), dokusu (sert-yumuşak), konumu-yönü, fonksiyonu vb. önemli olduğunu ileri sürdükleri görüşleri hem bu çalışmanın varsayımı hem de sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Çalışma kapsamındaki sınıflarda rengin psikolojik ya da illüzyon etkileri ile algıya dayalı olarak dikkat çekme, fonksiyonları birbirinden ayırma, yön bulma ve güvenlik gibi etkileri değerlendirildiğinde bu anlamda renk kullanımına yönelik uygulamalara rastlanmamıştır.

İncelenen dersliklerde renkler tekdüzedir. Çocuklarla görüşmelerden elde edilen bilgilere bakıldığında ise sınıflarında değiştirmek istedikleri şeyler arasında renk faktörü ön plana çıkmıştır. Çocukların mevcut renk uygulamalarından memnun olmadıkları gözlemlenmiştir. Çocukların mekân değerlendirmelerinde mobilya yüzeyleri ile duvar yüzeylerinde renk kullanımına ilişkin eksiklik ortaya çıkmıştır. Pedagog Rudolf Steiner'ın ifade ettiği üzere özellikle ilkokul sınıflarında sıcak ve canlı renkler kullanılarak çocukların derse olan ilgileri canlı tutulmalıdır.

Okuma, yazma gibi öğrenme etkinliğinin gerçekleştirildiği sınıfların görsel konfor koşulları

önemlidir. İncelenen sınıflarda öğrencilerin göz sağlığının korunması, görsel performanslarının arttırılması, öğrenme performanslarının üst düzeyde tutulması için mekânın doğru aydınlatılmasını sağlayacak, yansıma ve parlamaya engel olacak tepe ışıklıkları ile eğimli cam yüzeylere rastlanmamıştır. Tek tip ve aynı boyutlarda yanal pencereler ve florasan tipi aydınlatmalar yer almaktadır. Sınıflara yanal pencerelerle alınan doğal ışık mekânda yansıma ve parlama yapmakta ve öğrencilerin rahatsız olup şikayet etmelerine sebep olmaktadır. Öğrenciler sınıflarında ders esnasında zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Fakat çocuklar bunun dışında doğal ya da yapay aydınlatmaya ilişkin tercihlerine dair bir görüş belirtmemişlerdir. Bu durum 7-10 yaş grubu çocuklarda doğal ya da yapay ışığın mekânsal algıda ön planda olmadığını ortaya koymaktadır.

Mekânsal algıyı etkileyen fiziksel faktörlerden renk, yüzey, döşeme ve donatıların malzemeleri, sınıflarda yer alan mobilyalar ve mimari yapı elemanlarının (duvarlar, döşemeler, kapılar ve pencereler) özellikleri çocukların mekânsal algısında önemli bir yere sahiptir. Ancak mevcut sınıflarda algıyı etkileyen fiziksel faktörlerin (form, doku, renk, ışık, ölçü ve oran) çocukların algısal ve bilişsel gelişimlerini, öğrenme verimliliğini destekleyecek özelliklerde olmadığı görülmüştür.

Alan çalışması yapılan sınıfların mevcut durumlarında çocukların dikkatini çeken az sayıda öğenin (mimari yapı elemanları ve mobilyalar) fiziksel faktörler bakımından (renk, boyut, malzeme) mekânın genelinden farklı olduğu görülmüştür. Bu farklılık bu öğelerin çocukların mekânsal algısında olumlu ya da olumsuz yer etmesini sağlamıştır. Literatür kısmında bahsedilen mekân tasarım öğelerinin algısal ve duyusal etkilerinin mevcut sınıflarda bilinçli bir şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında sınıfların onları kullanan öğrenciler tarafından işlevsel, konforlu, verimli ve etkili olması için uygulanmış herhangi bir tasarıma rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışma; sınıfların, çocukların mekânsal algısında yer edebilmesi için psikolojik faktörlerin yanı sıra fiziksel faktörlerin bilinçli ve belirgin bir şekilde kullanılması gerektiğini gözler önüne sermiştir.

KAYNAKLAR

- *Aksugür, E. ve Ertürk, S. (1979). Mekan Bileşenlerinin Tasarımında Doku Boyutu, Ertürk, Z. (der.), K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayınları, Trabzon.*
- *Anon (1986). Guide on Interior Lighting CIE Publication, (29), 2.*
- *Anon (2000). Lighting Handbook, Ed. M.S.Rea, USA, IESNA.*
- *Aydınlı S. (1986). Mekansal Değerlendirmede Algısal Yararlara Dayalı Bir Model (Doktora*
- *Tezi). Ulusal tez merkezi. (14023)*
- *Barker, L. (1982). Communication in the classroom, Englewood Cliff, NJ: Prentice Hall Inc.*
- *Berris, R & Miller, E. (2011). How Design of Physical Environment Impacts Early Learning: Educators and Parents Perspectives. Australasian Journal of Early Childhood, 36(4), 1-17.*
- *Çanakçıoğlu, N. G. (2012). Çocukta Mekan Algısının Gelişimi ve Mekansal İmge Zenginliği Bakımından Malzemenin Önemi. Mimarlıkta Malzeme, 22, 74-81.*
- *Çukur D. ve Güller Delice, E. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun 25 Mekan Tasarımı, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 7(24), 25-36.*
- *Doğrusoy, İ. (2002). Mimari Bir Eleman Olan Pencerelerin/Açıklıkların, İnsan Mekan İlişkileri Bağlamında İrdelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.*
- *Duke, D.L. (1998). Does it matter where our children learn? Paper Presented at the Meeting of the National Research Council of the National Academy of Sciences and the National Academy of Engineering. Washington, DC: ERIC Document Reproduction Service No. ED 418-578.*
- *Eccles, J. (1991). What Are We Doing to Early Adolescents? The Impact of Educational Context on Early Adolescents, American Journal of Education, 99(4), 521-539.*
- *Edwards, N. C. (2006). School facilities and student achievement: student perspectives on the connection between the urban learning environment and student motivation and performance. Doctorate Thesis. etd.ohiolink.edu.*
- *Faulkner, W.(1972). Architecture and Color., New York, Toronto: Wiley-Interscience, 135.*
- *Gezer, H. (2012). Mekanı Kavrama Sürecinde Algılama Bileşenleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 1-10.*
- *Güngör, H. (2005). Temel Tasar, İstanbul, Bilgisayar Destekli Baskı ve Reklam Hizmetleri Sanayi ve Ticaret LTD. ŞTİ. İstanbul.*
- *Gür, Ş. (2001). Okul Öncesi Çocuk Eğitim Merkezleri İçin Değişebilir/Dönüşebilir/Esnek Bir "Fiziksel Çevre Modeli". (Doktora Tezi). polen.itu.edu.tr.*
- *Grubaugh, S. ve Houston, R. (1990). Establishing a Classroom Environment That Promotes Interaction and Improved Student Behavior, The Clearing House, 63, 375-378.*
- *Hall, E. (1966). The Hidden Dimension, Doubladey and Company, Inc. Garden City, New York.*
- *Johnson, S. M. (1990). Teachers at Work, Achieving Success in Our Schools, Basic Book Inc. New York.*
- *Michel, L. (1996). Light: The Shape of Space: Designing With Space And Light, Van Nostrand Reinhold. New York.*
- *Herbert, M. (1998). Clinical child psychology: Social learning, development and behaviour. Wiley, 2(88), 414.*
- *Karabey, H. (2004). Eğitim Yapıları – Geleceğin Okullarını Planlamak ve Tasarlamak– Çağdaş Yaklaşımlar İlkeler, Literatür Yayıncılık, İstanbul*
- *Lackney, J. A. (1999). Why Optimal Learning Environment Matter? Mississippi: Mississippi State University, Mississippi State Educational Design Institute. 30.09.2019 tarihinde files.eric.ed.gov adresinden erişildi.*
- *Lyons, J. B. (2001). Do school facilities really impact a child's education? 30.09.2019 tarihinde https://eric.ed.gov/?id=ED458791adresinden erişildi.*
- *Moore, G. T. (1987). The Physical Environment and Cognitive Development in Child-Care*
- *Centers, Spaces for Children, Springer US. 41-72.*
- *Porter, T. (1979). How Architects Visualize, Studio Vista, New York.*

- *Ramussen, S. E. (1994). Yaşanan Mimari, (Çev.) Ömer Erduran, Remzi Kitabevi AŞ., İstanbul.*
- *Read, M.A., Sugawara, A.I. and Brandt, J.A. (1999). "Impact of Space and Color in The Physical Environment on Preschool Children's Cooperative Behavior". Environment and Behavior, 31, 413- 428.*
- *Sabuncuoğlu Z. ve Tüz, M. (2001). Örgütsel Psikoloji, Ezgi Kitabevi, Bursa.*
- *Turgay, O. ve Altuncu, A. (2011). İç Mekanda Kullanılan Yapay Aydınlatmanın Kullanıcı Açısından Etkileri. Çankaya University Journal of Science and Engineering, 8(1), 167-181.*
- *Vandier, B. (2011). The impact of school facilities on the learning environment. Doctorate Thesis, Capella University, America.*
- *Yener, N. (2000). Mekanda Yüzeylerin Algılaması ve Malzeme, Mimari Biçimlendirmede Yüzey Sempozyumu, Ankara.*
- *Yener, K. A., Güvenkaya, K. R. ve Şener, F. (2009). İlköğretim Dersliklerinin Görsel Konfor Açısından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım, 8(1), 105-116.*
- *Zorlu, T., & Erbay, M. (2011). İlköğretim Dersliklerinde Ergonomik Açıdan Bir Değerlendirme: Trabzon Örneği, 17. Ulusal Ergonomi Kongresi, Eskişehir, 234-250.*